

**DAS „ANDREANUM“ UND SEINE PROBLEME.
ALTE UND NEUE ÜBERLEGUNGEN**

HARALD ZIMMERMANN*

„Andreanumul” și problemele sale. Considerații vechi și noi

Autorul rezumă teze formulate până în prezent, legate de privilegiul regelui Andrei al II-lea din 1224, cu siguranță cel mai important document privitor la istoria de început a sașilor transilvăneni, reia problematica din perspectiva ultimelor cercetări și consideră că emiterea acestui privilegiu se leagă de situația de nesiguranță politică din vremea lui Andrei al II-lea.

The “Andreanic Charter” and its Problems. Old and New Considerations

The author recapitulates existing subjects and theories about the „Andreanic Charter” of 1224, surely the most important document for the beginnings of Transylvanian Saxons’ history which should be put up for a new discussion. The author is of the opinion that the issue of the charter was caused by the political instability in the times of King Andrew II.

Keywords: “Andreanic Charter”, Transylvanian saxons, King Andrew II, political instability, history.

* Prof. Dr. h. c. mult. Dr. Dr. Harald Zimmermann, emer., Seminar für mittelalterliche Geschichte, Wilhelmstraße 36, D-72074 Tübingen, E-Mail: harald.zimmermann@uni-tuebingen.de.

EIN MITTELALTERLICHES SCHWERT SIEBENBÜRGISCHER HERKUNFT AUS DER SAMMLUNG DES MUSEUMS FÜR NATIONALE GESCHICHTE UND ARCHÄOLOGIE IN CONSTANȚA

ZENO-KARL PINTER*

O spadă medievală transilvăneană în colecția Muzeului de Istorie Națională și Arheologie din Constanța

Prezentul material abordează o spadă medievală ce se păstrează și este expusă în prezent în Muzeul de Istorie Națională și Arheologie din Constanța. Piesa pare să provină însă din Transilvania, unde există analogii și paralele convingătoare, susținute și de informații ce relatează că spada a ajuns la Constanța doar în anii '70 ai secolului trecut. Spada, o armă grea, pentru două mâini, cu lamă zveltă, vârf ascuțit și nervuri mediane pe fețele lamei, este analizată tipologic și încadrată cronologic în prima jumătate a secolului al XV-lea.

A Transylvanian Medieval Sword in the Collection of the National Museum of History and Archaeology Constanța

The subject of our study is a medieval sword that is exposed in the National Museum of History and Archaeology Constanța. Considering the sword itself, it seems to come from Transylvanian area, where we can find analogies and similar weapons. Moreover, there are evidences which mention that the object came to the museum only in the seventh decade of last century. Regarding the sword, it is a heavy weapon for two hands, with a slender blade, a sharp edge and median nervures on both sides of the blade. This kind of weapon can be placed chronologically in the first half of the 15th century.

Keywords: History, Middle Age, Transylvania, Dobrudja, 14th and 15th centuries, medieval, sword, weapons, weaponry.

* Prof. Dr. Zeno-Karl Pinter, „Lucian-Bloga“-Universität Hermannstadt/Sibiu, Fakultät für Geisteswissenschaften, Fachbereich: Geschichte, Kulturerbe und ev. Theologie; Forscher III. akad. Grades (Fachbereich: Archäologie und Geschichte) im Forschungsinstitut für Geisteswissenschaften Hermannstadt; Dienstanschrift: Institutul de Cercetări Socio-Umane, B-dul Victoriei 40, Ro-550024 Sibiu; E-Mail: zenopinter@yahoo.de; Telnr.: (0040)269212605.

DIE EPIGRAPHIK UND IKONOGRAPHIE DER GRABPLATTE DES HELTAUER PFARRERS JOHANNES HUTTER (†1638)

IOAN ALBU*

Epigrafiya și iconografia lespezii funerare a preotului Johannes Hutter (†1638) din Cîsnădie

Lespedea funerară a preotului Johann Hutter, aflată în biserica evanghelică din Cîsnădie (Heltau) este publicată pentru întâia oară din perspectivă epigrafică completă. Inscripția de pe colonetele lespezii care conține poemul funerar al defunctului a fost neglijată în literatura de specialitate. Johannes Hutter (†1638), născut în Sibiu (Hermannstadt), devenit preot în Cîsnădie, a ales ca inscripție a poemului funerar epigraphic un dublu distih inspirat din tetrastihul dedicat reformatorului Petrus Martyr Vermilius (Vermigli), al cărui autor pare să fi fost Rudolf Gwalther. Poemul ilustrează în cuvinte portretul, reprezentarea defunctului cu carte (biblie) și scut heraldic, indicând dincolo de sursa de inspirație mai mult decât o simplă parafrază a textului original.

Epigraphy and Iconography of the Tombstone of Priest Johannes Hutter (†1638) in Cîsnădie

The tombplate of Priest Johann Hutter in the ev. Church in Cîsnădie (Heltau, Sibiu county) is for the first time published in a complete epigraphical approach, since the inscription on the colonettes, containing the funerary poem, was neglected in the literature. Johannes Hutter (†1638), born in Sibiu (Hermannstadt), chose for his funerary poem a double distich inspired from the tetrastich dedicated to Petrus Martyr Vermilius (Vermigli), whose author seems to have been Rudolf Gwalther. The poem verbally illustrates the portrait, the representation of the deceased with book (Bible) and coat of arms, showing beyond the inspiration source more than a simple paraphrasing of the original text.

Keywords: Tombplate, funerary poem, humanism, epigraphy, iconography, Johannes Hutter, Elias Nicolai.

* Dr. Ioan Albu, Dozent an der „Lucian-Bloga“-Universität Hermannstadt/Sibiu, Fakultät für Geisteswissenschaften, Fachbereich: Geschichte und ev. Theologie; Dienstanschrift: Bd. Victoriei Nr. 5-7, Ro-550024, Sibiu, Fax: 0040 269 214468; E-Mail: ioan.albu@ulbsibiu.ro.

ZUM STIL DER LATEINISCHEN GRABINSCHRIFTEN IN DEN KIRCHEN SIEBENBÜRGENS (1300-1850)*

II. TEIL

DOINA FILIMON DOROFTEI**

Observații asupra stilului inscripțiilor funerare în limba latină din Transilvania (1300-1850)

Dintre diversele categorii de inscripții, cele funerare sunt cele mai deosebite: evoluând de la simpla menționare a numelui și a vârstei celui decedat, precum și a datei morții, se adaugă treptat citate biblice și comentarii moralizatoare, devenind apoi lungi elogii în versuri. Structura unei inscripții funerare este analizată în dezvoltarea sa cronologică, din următoarele punct de vedere: vârsta, sexul (inscripții ale copiilor, femeilor), funcțiile laice și cele bisericești, poziția socială înaltă, statutul profesional (meșteșugari, negustori, medici etc.), apartenența etnică (îndeosebi sași și maghiari). Sunt citate multe exemple care ilustrează întoarcerea către modelele clasice și imitarea Antichității păgâne și creștine în perioada Renașterii: prezența zeităților antice (mai ales Parcele), a formulelor funerare (de exemplu *hodie mihi cras tibi; Quod tu es ego fui quod ego sum tu eris*), folosirea frecventă a jocurilor de cuvinte, dialogul dintre cel decedat și trecători, dar toate sunt incluse în mesajul creștin, care devine din ce în ce mai puternic în epitafurile de la începutul perioadei moderne.

Some Remarks on the Style of Funerary Latin Inscriptions of Transylvania (1300-1850)

Among other categories of inscriptions, the funerary ones are the most spectacular: evolving from the mere mentioning of the deceased person's name, age, date of death, they add gradually Biblical quotations and moral comments, then become long eulogies in verse. The structure of a funerary inscription is analysed in its chronological development, from the following points of view: age, sex (funerary inscriptions for children, women, and men); priests/laity; high rank nobility/

* Vorliegender Beitrag ist das Ergebnis einer Untersuchung „Valorificarea identităților culturale în procesele globale“/Die Inwertsetzung der kulturellen Identitäten innerhalb der globalen Entwicklungen, die im Rahmen des „Operationellen Strukturprogramms für Humankapitalentwicklung 2007-2013“ (Vertrag: POSDRU/89/1.5/S/59758) durchgeführt wurde.

** Dr. Doina Filimon Doroftei – Forscherin III. akad. Grades, Institutul de Lingvistică „Iorgu Iordan – Al. Rosetti“ Bukarest, Dienstanschrift: Calea 13 Septembrie Nr. 13, 050711 București, Tel.: 021-318 24 52; Fax: 4-021-318 24 17; E-mail: inst@iordan.lingv.ro; www.iordan.lingv.ro

craftsmen, tradesmen; ethnic background (focusing on Saxons and Magyars) etc. There are many examples illustrating the return to classical models and the imitation of the pagan and Christian Antiquity in the Renaissance period: presence of the deities of ancient mythology (among them *Parcae*), funerary formulae such as *hodie mihi cras tibi*, *Quod tu es ego fui quod ego sum tu eris*, the extended use of the plays upon words, the dialogue between the deceased and the *uiatores*, but all of them are included in the Christian message which became more and more stressed in epithaphs of the early modern period.

Keywords: Funerary inscriptions, Transylvania, style, *media et infima Latinitas*, imitation of the Antiquity.

DAS KULTURAMT DER DEUTSCHEN IN RUMÄNIEN (1922-1931) UND DAS SCHULWESEN*

VASILE CIOBANU**

Liga Culturală a Germanilor din România (1922-1931) și școala

Liga Culturală a Germanilor din România s-a înființat în anul 1922, la Sibiu, și s-a desființat în 1931. Ea a avut între domeniile sale de activitate și instruirea și educarea poporului, sprijinirea școlilor.

Liga a criticat legislația școlară din România și a cerut ca elevii să primească mai ales cunoștințe practice. Liga Culturală a sprijinit îndeosebi școlile germanilor din România care erau periclitate de politica școlară a guvernelor de la București, cum erau cele din Bucovina. Aici, dar și în celelalte provincii locuite de germani, Liga a trimis material didactic adus din Germania. Un rol aparte l-a avut Liga în introducerea diapozitivelor în procesul didactic și în prezentarea conferințelor pentru adulți.

Elevii și studenții germani din România au primit burse din Germania prin intermediul Ligii. Aceasta avea și un Oficiu pentru Consiliere și Orientare Profesională.

De asemenea, cadrele didactice s-au bucurat de ajutorul Ligii pentru perfecționarea lor profesională prin cursuri postuniversitare și prin călătoriile de studiu în Germania. Relațiile Ligii Culturale cu școlile germanilor din România au fost foarte bune. Instituția cu sediul la Sibiu a înlocuit absența unui oficiu pentru învățământ în cadrul Uniunii Germanilor din România.

The German Cultural League in Romania (1922-1931) and the School

The Cultural League of Germans in Romania was founded in 1922, in Sibiu, and was dissolved in 1931. Among its areas of activity, there were also instructing and educating the people and supporting schools.

The League criticized Romania's educational legislation and asked that students receive mainly practical knowledge. The Cultural League supported especially German

* Vorliegender Beitrag ist das Ergebnis einer Untersuchung, „Valorificarea identităților culturale în procesele globale“ [Die Inwertsetzung der kulturellen Identitäten innerhalb der globalen Entwicklungen], die im Rahmen des „Operationellen Strukturprogramms für Humanentwicklung 2007-2013“ (Vertrag: POSDRU/89/1.5/S/59758) durchgeführt wurde. Der Beitrag wurde auf der Tagung verlesen, die der AKSL (*Arbeitskreis für Siebenbürgische Landeskunde e. V. Heidelberg*) in Zusammenarbeit mit dem *Haus des Deutschen Ostens*, vom 5. bis 6. Mai 2012 in München veranstaltet hat.

** Dr. Vasile Ciobanu, Forscher I. akad. Grades im Institut für Geisteswissenschaften Hermannstadt. Dienstanschrift: Institutul de Cercetări Socio-Umane, B-dul Victoriei, 40, RO-550024 Sibiu; E-Mail: vasilociobanu47@yahoo.com; Tel/Fax: (0040)0269212605.

schools from Romania that were jeopardized by school policy of the governments in Bucharest, like those from Bukovina. Here, but in other provinces inhabited by Germans as well, the League sent teaching material brought from Germany. The League had a special role in the introduction of film slides in the teaching process and in conferences' presentations for adults.

German high school and university students from Romania received scholarships from Germany through the League. They also had an Office for Counseling and Vocational Guidance.

In addition, teachers enjoyed the League's help for professional perfecting through postgraduate courses and study trips to Germany. The Cultural League's relations with the German schools from Romania were very good. The institution with headquarters in Sibiu replaced the absence of an education office within the Germans' Union in Romania.

Keywords: Germans in Romania, culture, education, schools, students, teaching staff.

VORSCHLÄGE ZUR ERGÄNZUNG DER LISTE DER HISTORISCHEN BAUDENKMÄLER IN AGNETHELN/AGNITA (KREIS HERMANNSTADT/SIBIU)*

ALEXANDRU AVRAM**

Propuneri pentru extinderea Listei monumentelor istorice din orașul Agnita (jud. Sibiu)

Articolul se referă la necesitatea completării Listei monumentelor istorice referitoare la orașul Agnita, jud. Sibiu. În urma cercetării de teren pentru *Planul urbanistic zonal al centrului istoric*, desfășurată în anul 2008, s-a constatat că Lista respectivă este superficial întocmită, neregăsindu-se în ea mai multe edificii databile între sfârșitul sec. al XVIII-lea și începutul secolului XX. Mai multe din clădirile din această categorie se află în zona din apropierea cetății țărănești (str. A. Vlaicu și Nouă).

Proposals for the Extension of the List of Historical Monuments of the Town Agnita (Sibiu County)

The work addresses the need to include a number of buildings of high patrimonial value to be found in the old area of the town Agnita on the List of historical monuments. Based on a study conducted in 2008 (for establishing of the Urban Area Plan of the Agnita Historical Center), the paper contains several proposals, well reasoned scientifically, of architectural objectives that deserve to be included on the list of historical monuments.

Keywords: historical monuments, heritage, Agnita, Sibiu County.

* Vorliegende Arbeit wurde auf der *Internationalen Konferenz für deutsches Kulturerbe in Siebenbürgen* vorgetragen, die vom 28. bis 31. Oktober 2010 in Hermannstadt/Sibiu stattgefunden hat und von dem Generalsekretariat der Rumänischen Regierung sowie der Fakultät für Geschichte und Kulturerbe „Nicolae Lupu“ veranstaltet wurde. In rumänischer Sprache ist sie erschienen in: *Interferențe intelectuale. Studia in honorem Aurel Chiriac. Sexagenarii*. Supliment al revistei *Crisia* [Beilage der Zeitschrift *Crisia*], 2011. Editura Muzeului Țării Crișurilor (Oradea, 2012), S. 483-496.

** Prof. Dr. Alexandru Avram, „Lucian-Bлага“-Universität Hermannstadt/Sibiu, Fakultät für Geisteswissenschaften, Fachbereich: Geschichte, Kulturerbe und ev. Theologie; Dienstanschrift: Bd. Victoriei Nr. 5-7, Ro-550024, Sibiu, Fax: 0040 269 214468; E-Mail: a_alexandru_avram@yahoo.com.

SIEBENBÜRGISCH–LUXEMBURGISCHE SPRACHBEZIEHUNGEN (GEMEINSAMKEITEN UND UNTERSCHIEDE)

SIGRID HALDENWANG *

Legături de limbă între dialectul săsesc din Transilvania și dialectul luxemburghez (elemente comune și deosebiri)

Comunicarea se referă în primul rând la rezultate mai vechi și mai noi în cercetarea dialectologiei săsești din Transilvania. Urmează o prezentare a ținutului luxemburghez din punct de vedere istoric și lingvistic. Exemplele de caz scot în evidență unele trăsături comune și unele deosebiri ale dialectului săsesc din Transilvania și ale dialectului luxemburghez (în domeniul lexicului, în domeniul foneticii și în domeniul morfologiei). În concluzie remarcăm, că graiurile săsești din Transilvania au parcurs de-a lungul veacurilor, departe de regiunile de proveniență, o evoluție proprie prezentând trăsături specifice unui dialect de coloniști.

Transylvanian-Luxembourgish Language Connections (Common Traits and Differences)

This article first touches on some old and newer recognitions in the Transylvanian-Saxon dialect research. It is followed by a summarizing description of the Luxembourgish language scenery from a historic and linguistic point of view.

The chosen samples demonstrate common linguistic traits as well as differences between Transylvanian-Saxon and Luxembourgish (in the areas of lexicology, phonetics and morphology).

In final contemplation it shows clearly that the Transylvanian-Saxon dialect underwent its own development over the course of the centuries, separated from the motherland, and that it exhibits the typical characteristics of a colonial dialect.

Keywords: Transylvanian-Saxon, Luxembourgish language, common linguistic traits and differences, development, colonial dialect.

* Dr. Sigrid Haldenwang, wissenschaftliche Mitarbeiterin 1. akad. Grades, Forschungsinstitut für Geisteswissenschaften Hermannstadt/Sibiu), Bdul Victoriei, 40; 550024 Sibiu; Tel.: 0040-269-212604; E-Mail: sigridhaldenwang@yahoo.de.

**AUS DEM BRIEFWECHSEL
VON IOAN LUPAȘ MIT MAJA DEPNER**

LUCIAN GIURA*

Din corespondența lui Ioan Lupaș cu Maja Depner

Figură emblematică a istoriografiei transilvănene a primei jumătăți a veacului trecut, Ioan Lupaș a fost, pe de o parte, „magistrul” mai multor generații de istorici ardeleni, iar pe de altă parte, constant, cel care a confirmat din plin latura umană, părintească, cel care și-a manifestat din plin spiritul uman și afecțiunea constantă pentru toți cei cu care a fost în contact într-o formă sau alta. Materialul documentar inedit, pus în circulație acum pentru întâia oară, provine din *Fondul Ioan Lupaș*, constituit și păstrat în *Arhiva Bibliotecii Mitropoliei Ortodoxe din Sibiu*. Cele douăsprezece scrisori expediate de către brașoveanca Maja Depner (căsătorită ulterior Philippi) ilustrează netăgăduit raporturile existente, statuate între „profesor” și o tânără speranță a istoriografiei săsești transilvane, cea care avea să traducă în limba germană una din operele de bază ale istoricului, și care, la rândul său, a solicitat și a primit sfaturile și sprijinul prompt al acestuia.

Materialul arhivistic, prezentat în diacronie și, în mare parte utilizând grafia epocii, este concludent în ceea ce privește raporturile interetnice existente în Transilvania la acea dată, trecând, în interesul științei, peste orice bariere etnice ori religioase.

The Correspondence of Ioan Lupaș with Maja Depner

Ioan Lupaș was an emblematical character of Transylvanian historiography of the first half of the last century. At the same time he was the “Magister” of several generations of Transylvanian historians, his person manifesting the human spirit and the constant affection for all those who were in contact with him, in one form or another.

The unpublished documents, now edited and printed for the first time, come from the *Ioan Lupaș Fund*, constituted and preserved in the *Archive of Orthodox Metropolitan Library* in Sibiu. The 12 letters sent by Maja Depner (Philippi after marriage) illustrate the undeniable relationship established between the „magister” and a young hope of Transylvanian Saxon historiography. Also Maja Depner has translated into the German language one of the basic works of the historian, in turn she was asking and receiving his advice and promptly support.

* Prof. Dr. Lucian Giura, „Lucian-Bлага“-Universität Hermannstadt/Sibiu, Fakultät für Geisteswissenschaften, Fachbereich: Geschichte, Kulturerbe und ev. Theologie; Dienstanzeige: Bd. Victoriei Nr. 5-7, Ro-550024, Sibiu, Fax: 0040 269 214468; E-Mail: lucian.giura@ulbsibiu.ro.

The letters from the archive presented in diachronic order, most of them using the spelling and writing of the period, are conclusive as regards the interethnic relations existing in Transylvania at that time, passing over any ethnic and religious boundaries.

Keywords: Ioan Lupaş, Maja Depner, Transylvania, archive, correspondence, letter, historiography, interethnic relations.

ZU DEN MOTIVEN FÜR DIE KONVERSION ZUM CHRISTENTUM IN EINER JÜDISCHEN FAMILIE IN SIEBENBÜRGEN (1919)*

CHRISTOPH BAIERSDORF**

Despre motivele convertirii unei familii de evrei transilvăneni la credința creștină (1919)

În acest articol, un document autobiografic redactat inițial în limba maghiară, este publicat pentru prima dată în traducere germană. În 1922, Renée de Baiersdorf (1887-1960) le-a scris copiilor ei o scrisoare, în care le-a explicat motivele convertirii familiei, în 1919, de la credința iudaică la cea creștină, convertire ce a avut loc după întoarcerea ei din Budapesta în Transilvania (care acum aparține României). Epistoliera nu explică numai motivele, ci își îndeamnă descendenții să nu uite originile lor evreiești. Apoi, autorul face o scurtă trecere în revistă a istoriei familiei, pentru a arăta contextul istoric în care a avut loc convertirea.

Concerning the Motifs of a Jewish Family from Transylvania to Convert to Christianity (1919)

In this article, an autobiographical document originally written in Hungarian is published for the first time in German. Renée de Baiersdorf (1887-1960) wrote in 1922 to her children about her family's conversion in 1919, on the occasion of their return from Budapest to (now Romanian) Transylvania. She tried to explain the conversion motifs from Judaism to Christianity, and reminded her descendants not to forget their Jewish origin. Finally, the author gives a short account of the family history to show the historical context in which the conversion took place.

Keywords: Transylvanian Jewry, Hungarian Jewry, autobiographical document, memoirs, religious conversion, Interwar period, Baiersdorf de Erdős, Erdösi Baiersdorf, Kűszler, Sebeș-Alba, Szászsebes, Mühlbach.

* Mit herzlichem Dank für ihre freundliche Unterstützung an Frau Prof. Dr. Angelika Schaser, Universität Hamburg.

** Dipl. Ing. Christoph Baiersdorf, Düsseldorf, E-Mail: c.h.baiersdorf@t-online.de.

DIE BUKARESTER DEUTSCHEN SCHULEN ZUR ZEIT DES ERSTEN WELTKRIEGS

CARMEN-PATRICIA RENETI*

Școlile germane din București în anii Primului Război Mondial

„Școlile germane din București în anii Primului Război Mondial” nu este genul de subiect tipic pentru o perioadă istorică, legată tradițional de lupte, schimbări de fronturi sau tactică militară. Termenul de școli germane este unul generic, generalizând un concept abstract de școli în care germana se predă ca limbă nativă sau la nivel intensiv. În plus, mai există și școli, precum cele catolice, în care mentalitatea germană are un cuvânt important de spus.

Condiții generale și particulare se aplică școlilor germane. Legislația română reglementează metode didactice, uniforma, igiena, calitatea mâncării. Sistemul este centralizat și nu lasă opțiuni pentru inițiativă. Școlile germane au un curriculum specific și un tratament deosebit de către inspectoratele școlare. Motivația de frecvență a școlilor germane și percepția lor în societatea românească, constituie, și ele, subiecte sensibile. Articolul încearcă să aducă o contribuție originală, bazată pe documente de arhivă, căutând să răspundă unor întrebări precum: în ce activități se angrenează școlile germane și ce le face speciale în peisajul învățământului românesc de început de secol XX?

The German Schools in Bucharest during the First World War

“The German schools in Romania during the First World War” is not a typical subject for a part of history dealing, traditionally, with fights, fronts or military tactics. The term of German schools generalises an abstract concept of schools in which German is taught as native or intensive language. Moreover, they are also schools, such as Catholic teaching institutions, for which the German mentality is very important.

General and particular conditions apply to the German schools. Romanian legislation had provisions for the didactic methods, the school uniform, hygiene, food quality. The system is too centralised and gives no option for incentives. Additionally, German schools had specific curricula and relations with the central teaching authority. Motivation of enrolling into German schools and their perception to the Romanian society are also touchy subjects. This article tries to enlighten few questions about the German schools, being based on original Archives documents: what are the activities of the German schools and what makes them special for the Romanian teaching system at the beginning of XXth century?

* Dr. Carmen Patricia Reneti, promoviere 2012 an der Geschichtsfakultät der Universität Bukarest; z.Z. als Bibliotheksassistentin am Goethe-Institut Bukarest tätig; Tel.: 0040-722748014; E-Mail: carmen_patriciana@yahoo.com.

Keywords: First World War, teaching system, German schools in Bucharest, catholic schools, evangelic schools.
